

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวทางการวิจัยเชิงพรรณนาโดยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งมุ่งศึกษาเรื่องของปัจจัยในการรวมกลุ่มของกลุ่มเยาวชนอีกแม่จริม รวมทั้งความเป็นเครือข่ายขององค์กรต่าง ๆ ที่มีการพัฒนาความเข้มแข็ง เกิดศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชนเช่นเดียวกับองค์กรชุมชนในท้องถิ่นอื่น ๆ ที่มีเครือข่ายเชื่อมโยงถึงกัน ในจังหวัดน่าน โดยได้กำหนดกรอบแนวคิดจากแนวคิด ทฤษฎี และการวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วจึงนำไปศึกษาในพื้นที่โดยผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษาในชุมชนด้วยตนเอง และคลุกคลีอยู่ในชุมชนเป็นระยะ ๆ จนกระทั่งทำการศึกษาได้ข้อมูลครบตามประเด็นที่ศึกษาวิจัย ซึ่งมีรายละเอียดในการดำเนินการศึกษาวิจัยดังนี้

1. การศึกษาข้อมูล เอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและบุคคล

1.1 ข้อมูลจากเอกสาร เอกสาร ตำรา

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่จะใช้อธิบายรูปแบบกระบวนการในการจัดการสิ่งแวดล้อม ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมกลุ่มและกระบวนการรวมกลุ่มในการดำเนินกิจกรรมรูปแบบต่าง ๆ แนวคิดการมีส่วนร่วมและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พฤติกรรมทางสังคมของเยาวชน รวมทั้งศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมากำหนดเป็นกรอบและประเด็นสำหรับการรวบรวมข้อมูล และการนำไปใช้ในการอธิบายศักยภาพของกลุ่มเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมให้เกิดความชัดเจนยิ่งขึ้น โดยแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยได้ใช้ในการค้นคว้าประกอบการศึกษา ได้แก่ ตำรา เอกสารประกอบการเรียน เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาทางวิชาการ และวารสารทางวิชาการต่าง ๆ เอกสารทางราชการ เช่น ข้อมูลความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) ของสาธารณสุขอำเภอ แบบสำรวจข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านของคณะกรรมการพัฒนาชนบทแห่งชาติ (กชช.2 ค.) นอกจากเอกสารทางราชการแล้ว ยังได้ศึกษาข้อมูลจากบันทึกการประชุมของกลุ่มเยาวชน รวมทั้งเอกสารประกอบการสรุปการดำเนินกิจกรรมเยาวชนและเครือข่าย

ฮักเมืองน่านร่วมด้วย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนในรูปแบบกระบวนการของการมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมร่วมกับองค์กรชุมชนและกลุ่มเครือข่ายต่าง ๆ

1.2 ข้อมูลจากกลุ่มบุคคล

ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลพื้นฐานจากกลุ่มบุคคล ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริมทั้งภายในและภายนอกชุมชน ที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการศึกษา ซึ่งได้แก่

1.2.1 คณะกรรมการกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม เพื่อศึกษาถึงบริบทของกลุ่ม ลักษณะความเป็นมา องค์ประกอบและพัฒนาการของกลุ่มด้านโครงสร้างและกิจกรรมกลุ่ม จากปัจจัยด้านต่าง ๆ กระบวนการและรูปแบบในการจัดการสิ่งแวดล้อม ของกลุ่ม

1.2.2 กลุ่มที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนและข้อมูลแวดล้อมทางกายภาพ สังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ ผู้ปกครองของเยาวชน กลุ่มเพื่อน ผู้นำในชุมชนและบุคลากรทั้งในหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ศึกษานิเทศก์อำเภอ สาธารณสุขอำเภอ พัฒนาการอำเภอ และองค์กรพัฒนาเอกชน เช่น ชมรมคนบ่อว่า มูลนิธิฮักเมืองน่านและกลุ่มเครือข่ายเยาวชนฮักเมืองน่าน เพื่อศึกษากระบวนการ รูปแบบจัดการสิ่งแวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ และศักยภาพของกลุ่มเยาวชนที่เกิดขึ้น

2. การศึกษาและสำรวจข้อมูลเบื้องต้น

ขั้นตอนนี้ผู้วิจัยได้เข้าไปในพื้นที่ที่เป็นสถานที่ดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน และติดต่อประสานงาน เพื่อให้ได้รับทราบข้อมูลเบื้องต้นจากกลุ่มเยาวชน และบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำความรู้จักและขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพของกลุ่มเยาวชน ทั้งจากกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม ที่ศูนย์การศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอแม่จริม ในวัดห้วยซ้อ ข้อมูลต่าง ๆ อาจอยู่ในรูปของการสอบถามจากบุคคลในพื้นที่ เอกสาร รายงานการประชุมของกลุ่ม รายงานการเข้าร่วมฝึกอบรม และจุดสารแผ่นพับประชาสัมพันธ์งานของกลุ่มเยาวชน เพื่อให้ทราบการเคลื่อนไหวและบทบาทการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน และให้เกิดความเข้าใจในบทบาทของเยาวชน มากขึ้นโดยแยกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่ต้องการศึกษาเป็นข้อมูลเบื้องต้นคือ

2.1 ด้านปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนเพื่อจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยจะใช้วิธีศึกษา จากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นมาของชุมชน และใช้วิธีการเดินสำรวจพื้นที่ ในชุมชน (Transect Walk) เพื่อให้ทราบสภาพของบริบทชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม และสังเกตวิถี

ชีวิตความเป็นอยู่ ของผู้คนในชุมชนก่อน จากนั้นจึงใช้การพูดคุยเพื่อสร้างความคุ้นเคยกับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเยาวชน ซึ่งได้แก่ ผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อนร่วมเรียนและเพื่อนร่วมกิจกรรม ครูผู้สอน ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ และตัวของเยาวชนเอง

2.2 ด้านกระบวนการและรูปแบบของการจัดการสิ่งแวดล้อม ผู้วิจัยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่กลุ่มเยาวชนได้จัดทำ เพื่อดูงานกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชนได้ดำเนินการแล้ว ประวัติความเป็นมาของกลุ่ม วิธีการในการจัดกิจกรรม รวมทั้งปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและระหว่างกลุ่ม ศึกษาจากสมุดบันทึกการประชุมของกลุ่มเยาวชนในแต่ละครั้งว่า ได้มีการดำเนินงานหรือการจัดการในองค์กรอย่างไร มีการหาทางออกร่วมกันในปัญหาที่เกิดขึ้นหรือไม่

3 การสร้างเครื่องมือและเลือกใช้เครื่องมือในการวิจัย

เมื่อได้ทำการศึกษาและสำรวจข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเยาวชนในเบื้องต้นแล้ว ผู้วิจัยได้เลือกวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง น่าเชื่อถือ และสามารถนำมาอธิบายความสำคัญของกลุ่มเยาวชนอีกแม้อาจมี ทั้งในประเด็นของการเกิดกลุ่ม ที่ส่งผลต่อกระบวนการและรูปแบบของศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ซึ่งการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้เลือกใช้เครื่องมือดังนี้

3.1 การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้เลือกใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ ซึ่งการสัมภาษณ์นี้ คือการสนทนาซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามที่ต้องการ และแม้ว่ามีจุดมุ่งหมายว่าต้องการข้อมูลในเรื่องใดก็ตาม ผู้สัมภาษณ์จะปล่อยให้บรรยากาศของการพูดคุยเป็นไปอย่างง่าย ๆ ไม่มีพิธีรีตอง ไม่เป็นทางการ ไม่เคร่งครัดในเรื่องขั้นตอนและลำดับของข้อความ ซึ่งโดยวิธีการดังนี้ จะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้ถามและผู้ตอบ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการกับบุคคลหลาย ๆ คนทำให้เริ่มกำหนดค่านิยมของชุมชนที่ยึดถือร่วมกันได้ และทำให้ผู้ระบบคิด ท้าทาย ทศนคติ และการให้ความสำคัญต่อรูปแบบกระบวนการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ในการนี้ผู้วิจัยได้ใช้คำถามในการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) ซึ่งเป็นการสัมภาษณ์ที่ไม่มีการกำหนดคำตอบไว้แน่นอนตายตัว คำถามที่ใช้และลำดับคำถามจึงเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นได้ ผู้สัมภาษณ์มีอิสระในการดัดแปลงคำถามได้เหมาะสม แต่ก็ให้เป็นไปตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้และผู้ตอบก็มีอิสระในการตอบ (พวงรัตน์ ทวีรัตน์, 2538) ซึ่งในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key - Informant Interview) คือการซักถามบุคคลในกลุ่มที่ผู้วิจัยเลือกขึ้นมา เพราะเห็นว่ามีความสัมพันธ์ที่ตรงตามความต้องการในประเด็นที่จะซักถาม สามารถอธิบาย ให้ข้อมูลที่ครอบคลุม ทั้งประเด็นปัจจัยที่นำ

ไปสู่การรวมกลุ่ม และศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ซึ่งผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

กลุ่มเยาวชนแกนนำ ที่ทำหน้าที่เป็นประธานกลุ่ม รองประธานกลุ่ม เลขานุการของกลุ่มและสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อม ภายในชุมชนของอำเภอแม่จรม

กลุ่มเพื่อน ได้แก่เพื่อนร่วมกิจกรรมและเพื่อนร่วมเรียน ทั้งเพื่อนบ้านของเยาวชน เพื่อให้ได้ข้อมูลด้านปัจจัยที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม รวมถึงกระบวนการและรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน

ผู้ประกอบการของเยาวชน ในประเด็นของการชดเชลา การเลี้ยงดูและการปลูกฝังความคิดและค่านิยมที่ดีเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อรวมกลุ่มของเยาวชนเพื่อให้สามารถดำเนินกิจกรรมด้านสิ่งแวดล้อมและได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากครอบครัวของเยาวชน

ผู้นำในองค์กรสนับสนุน ได้แก่ เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนที่เข้ามาติดต่อกับชุมชนอยู่เสมอ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน เจ้าอาวาสวัดห้วยซ้อ พัฒนาการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข กลุ่มเครือข่ายอีกเมืองนานโดยใช้การสัมภาษณ์ในประเด็นของมุมมองที่กลุ่มองค์กรสนับสนุนนี้ให้ความสนใจและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของเยาวชนต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน

3.2 การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

(Participant Observation) และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non – participant Observation) ควบคู่กันไป ซึ่งในการศึกษาได้ใช้เครื่องมือทั้งสองแบบในขณะศึกษากลุ่ม โดยในการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ผู้วิจัยจะเข้าร่วมสังเกตเยาวชน จากการดำเนินกิจกรรมของเยาวชน ได้แก่ การประชุมเพื่อจัดกิจกรรมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การฝึกอบรมสัมมนาพร้อมทั้งเข้าร่วมในกิจกรรมที่กลุ่มเยาวชน ได้จัดขึ้นเพื่อนำไปเสริมในประเด็นการศึกษากระบวนการและรูปแบบในศักยภาพการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชน ขณะเดียวกันก็ได้ใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในทุกขณะที่ผู้วิจัยอยู่ในกลุ่มและในชุมชน ซึ่งต้องให้ความสำคัญคนข้างสังเกตโดยไม่ให้ผู้ถูกสังเกตรู้ตัวว่ากำลังถูกสังเกตพฤติกรรมอยู่ อันจะเป็นการทำให้เกิดความรู้สึกอึดอัดหรือความไม่พอใจในตัวผู้ถูกสังเกตได้ ข้อมูลที่ได้จากการสังเกตนี้จะนำมาประกอบร่วมกับเครื่องมืออื่น ๆ เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูล

3.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือนี้ร่วมกับการสังเกตเพื่อให้เยาวชนได้มีการสนทนาระหว่างกัน เสนอข้อคิดเห็นร่วมกัน และเป็นการสร้างความเป็นกันเองของเยาวชน โดยวิธีการนี้ ผู้วิจัยต้องการศึกษาปฏิสัมพันธ์ของกลุ่ม ลักษณะการดำเนินงานการจัดการภายในองค์กร ศักยภาพในกระบวนการและรูปแบบการทำกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเยาวชนว่า มีวิธีการจัดการอย่างไร ปริมาณของการดำเนินงานที่ได้ลงมือทำแล้ว เกิดผลสัมฤทธิ์มากน้อยเพียงใด ซึ่งการสนทนากลุ่มนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปมีส่วนร่วมในวงสนทนา ในขณะที่กลุ่มเยาวชน / ชุมชนกำลังพูดคุยหรือสนทนากันอยู่ หรือในขณะที่กลุ่มเยาวชนกำลังทำกิจกรรมกันอยู่ ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้วิจัยจะต้องมีความคุ้นเคย เปิดเผยและจริงใจกับผู้ที่กำลังถูกศึกษา ความคิดเห็นของคนในกลุ่มสามารถกระตุ้นทัศนคติ ความรู้สึกให้คนอื่น ๆ ในกลุ่มได้แสดงความคิดเห็น ทัศนคติและประสบการณ์ของตนเอง ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลในประเด็นที่ต้องการอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น และผู้วิจัยสามารถมองเห็นภาพรวมของเยาวชนแต่ละคน จากการแสดงออกในขณะที่มีการสนทนากัน ซึ่งจะช่วยให้ได้ข้อมูลประกอบการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมมากขึ้น

การเก็บข้อมูลในลักษณะนี้ ผู้วิจัยเห็นว่า เป็นการเก็บข้อมูลไปพร้อมกับการตรวจสอบข้อมูลด้วยในตัว ถึงแม้ว่าจะต้องใช้ระยะเวลาตามที่ตาม ผู้วิจัยถือว่าการหาข้อมูลด้วยวิธีนี้เป็นประโยชน์อย่างมากในการทำวิจัย

3.4 แบบบันทึกข้อมูล ซึ่งจะบันทึกจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้นำแบบบันทึกข้อมูลติดตัวไปด้วยเสมอ เมื่อมีการสัมภาษณ์หรือสังเกตเห็นปรากฏการณ์ต่าง ๆ จะทำการบันทึกลงในแบบบันทึกทันที เพื่อป้องกันการลืม การจดบันทึกนี้ผู้วิจัยใช้วิธีในขั้นแรก จะจดบันทึกย่อในขณะที่กำลังสังเกต หรือบันทึกทันทีหลังการสังเกตเห็น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขและสถานการณ์ในขณะที่กำลังทำการเก็บข้อมูล ขั้นตอนจะนำบันทึกย่อที่เขียนไว้มา เรียบเรียงเป็นบันทึกที่มีข้อความขยายมากขึ้น (Expanded note) พร้อมทั้งอธิบายอย่างละเอียดและชัดเจนที่สุดเท่าที่จะสามารถเขียนได้ นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังใช้เครื่องมืออื่นร่วมกับการสังเกต การสัมภาษณ์ และการจดบันทึกข้อมูล โดยใช้เทปบันทึกเสียงในขณะที่มีการสัมภาษณ์ พูดคุย หรือกำลังมีการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มเยาวชน และผู้ให้ข้อมูล และนำมาเรียบเรียงในภายหลัง ซึ่งจะมีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยได้รับข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วน ไม่ขาดหายไป พร้อมกันนี้ยังได้ถ่ายรูปบันทึกภาพกิจกรรมต่าง ๆ รวมทั้งบุคคลและสถานที่ ซึ่งถือว่าเป็นหลักฐานประกอบการศึกษาวิจัยในครั้งนี้เพื่อให้มีความสมบูรณ์แบบที่สุด

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเป็นผู้เข้าดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยได้แบ่งช่วงระยะเวลาของการเข้าเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 3 ช่วงเวลา ซึ่งมีขั้นตอน กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละช่วงเวลา ดังนี้

ระยะที่ 1 ศึกษาชุมชน กลุ่มและองค์กรที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน

ช่วงนี้เป็นระยะที่ผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อ เนื้อหาของการเข้าไปศึกษาในพื้นที่ เพื่อให้ทราบถึงสภาพบริบททั่วไปของชุมชนที่แวดล้อมตัวเยาวชน ไม่ว่าจะเป็นลักษณะทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม ลักษณะความเป็นอยู่และการดำรงชีพของชุมชน การถ่ายทอดการเรียนรู้ในครอบครัว ชุมชน และการปกครองท้องถิ่นของอำเภอแม่จรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเกิดความคิด ความรู้ ความเข้าใจในการใช้ทรัพยากร และเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม และการรวมตัวของเยาวชนเป็นกลุ่มเยาวชนในท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อม รวมทั้งโครงสร้างการสร้างความสัมพันธ์ภายในกลุ่ม องค์กรต่าง ๆ ภายในอำเภอแม่จรม ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ต่อการเกิดกลุ่มเยาวชนฮักแม่จรม

นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้เข้าไปติดต่อขอข้อมูลจากศูนย์ประสานงานชมรมคนบ่อว่าวัดห้วยซ้อ รวมทั้งการสืบค้นข้อมูลและขอความร่วมมือจากหน่วยงานราชการในท้องถิ่น เช่น เจ้าหน้าที่ในที่ว่าการอำเภอแม่จรม คือ พัฒนาการอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ ปลัดอำเภอ สาธารณสุข อำเภอ ซึ่งข้อมูลที่ได้มีทั้งได้จากการพูดคุยซักถาม และจากการรวบรวมงานด้านเอกสารของกลุ่มองค์กรดังกล่าว ประกอบกับการค้นคว้างานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่ม องค์กรชุมชน การจัดการสิ่งแวดล้อมในจังหวัดน่านที่มีผู้วิจัยอื่น ๆ ได้ศึกษาไว้แล้วมาประกอบข้อมูลที่ต้องการในด้านการศึกษาบริบทแวดล้อม รวมทั้งการได้เข้าไปในตลาด ร้านค้าในชุมชนแล้วพูดคุย ซักถาม ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จรม เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาประกอบการจัดทำเป็นโครงสร้างคำถาม โดยศึกษาจากเอกสาร ทฤษฎี แนวคิดประกอบ จากนั้นนำไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบข้อคำถามให้เกิดความชัดเจน และครอบคลุมในประเด็นต่าง ๆ ในการศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มเยาวชนอย่างครบถ้วนและละเอียดพอในการศึกษา

ระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยการรวมกลุ่มและศักยภาพของกลุ่มเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งช่วงนี้จะเป็นระยะเวลาหลังจากที่ผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทแวดล้อมของชุมชน และกลุ่มเยาวชน เพื่อประกอบการเตรียมตัวในการเข้าไปศึกษากลุ่มในครั้งนี้ โดยผู้วิจัย

ได้อาศัยระยะเวลาช่วงหนึ่งในการติดต่อและสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเยาวชนอีกแม่จริม พร้อมกับได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ให้แก่กลุ่มเยาวชนได้ทราบ ในสถานภาพและบทบาทของผู้วิจัยว่าอยู่ในฐานะของนักศึกษาของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ที่มีความสนใจที่จะศึกษาในกระบวนการและรูปแบบของศักยภาพของกลุ่มเยาวชน ในการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งการสร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยได้รับความร่วมมือในการให้ข้อมูลเป็นอย่างดี

จากนั้นผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักจากการสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มของเยาวชนแล้ว โดยเลือกผู้ที่มีบทบาทที่สามารถจะให้ข้อมูลหลักที่น่าจะละเอียดและลึก และเพียงพอต่อประเด็นที่ต้องการ ได้แก่ แกนนำกลุ่มเยาวชน อีกแม่จริม คือ นายพิชณู สุทธิไส ซึ่งก็ได้เป็นผู้แนะนำให้ผู้วิจัยได้รู้จักกับคณะกรรมการของกลุ่ม ฯ ที่มีบทบาทในการดำเนินกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม พระครูพิพิธนันทคุณเจ้าอาวาสวัดห้วยซ้อซึ่งเป็นประธานกลุ่มชมรมคนบ่อว่า ผู้นำชุมชน คุณสมชาย ศิริมาตย์ หัวหน้างานสาธารณสุขอำเภอแม่จริมและองค์กรภายนอก เช่น กลุ่มเครือข่ายเยาวชนอีกเมืองน่าน มูลนิธิอีกเมืองน่าน ที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องและให้การสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมของเยาวชนตลอดมา

หลังจากนั้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสัมภาษณ์พูดคุย เพื่อเก็บข้อมูลแบบเจาะลึกในประเด็นที่ต้องการศึกษาอย่างครบถ้วน และได้ร่วมกิจกรรมต่าง ๆ กับกลุ่มเยาวชนและชุมชน เช่น การประชุมกลุ่มสรุปการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชน การเดินป่าสำรวจสภาพพื้นที่ต้นน้ำแม่จริมร่วมกับกลุ่มแกนนำชาวบ้านที่มีหน้าที่ดูแลจัดการเหมืองฝาย เป็นต้น ในระหว่างการทำกิจกรรมผู้วิจัยได้สังเกต และพูดคุยซักถามเรื่องส่วนตัว ทักษะ ความคิดของเยาวชนบางคน เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการศึกษาในครั้งนี้

ระยะที่ 3 การตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้น ตรวจสอบประเด็นที่ต้องการและเก็บตกประเด็นที่ยังไม่ครบ ซึ่งเป็นช่วงหลังจากที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลมาแล้ว หากตรวจสอบแล้วพบว่าประเด็นที่ได้จากการเข้าเก็บรวบรวมมาศึกษานั้น ยังไม่ครบถ้วนตามที่ต้องการ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการส่งจดหมาย โทรศัพท์ซักถาม และส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ สอบถามไปยังบุคคลที่ต้องการถาม ประกอบกับการเดินทางเข้าไปในพื้นที่เป็นระยะ ๆ เพื่อทำการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากประเด็นที่ยังไม่ชัดเจนไม่ครอบคลุมเนื้อหา ไม่มีความเพียงพอในการวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในช่วงนี้ไม่นานนัก และจะอาศัยจากการประสานความช่วยเหลือผ่านจากแกนนำเยาวชน คือ นายพิชณู สุทธิไส เป็นหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้วิจัยมีความสนิทและคุ้นเคยเป็นอย่างดี และนายพิชณูเองก็ยินดีและเต็มใจที่จะให้ความช่วยเหลือในการดำเนินกิจกรรมตลอดเวลาที่ผ่านไป

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้อาศัยความสัมพันธ์คุ้นเคยกับกลุ่มเครือข่ายเยาวชน
อีกเมืองน่าบางคนและผู้วิจัยรู้จัก เพื่อสืบเสาะข้อมูลที่ต้องการในการศึกษาเพิ่มเติม และสามารถ
ตอบรับในประเด็นคำถามที่ผู้วิจัยต้องการทราบ ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้และครอบคลุมเนื้อหา
ที่ต้องการศึกษา

5. การตรวจสอบข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงประเด็นของการวิจัยครั้งนี้เป็นสำคัญ นั่นคือ ข้อมูลที่ได้ทำการ
ศึกษารวบรวมมานั้นมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้
เพียงใด และสามารถตอบปัญหาการวิจัยได้ชัดเจนสมบูรณ์ครอบคลุมแล้วหรือยัง สอดคล้องกับ
กรอบแนวคิดในการวิจัยที่ได้กำหนดไว้หรือไม่ เพียงใด โดยผู้วิจัยได้ทำการตรวจสอบข้อมูลทุกครั้ง
ที่ทำการศึกษาข้อมูลในชุมชนและได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบ โดยได้จัดแบบบันทึก
ข้อมูล และโครงสร้างประเด็นคำถามขึ้นมาเฉพาะ จึงทำให้มีความสะดวกในการแยกแยะหมวดหมู่
และประเภทของข้อมูล และการตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยได้อาศัยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า
(Triangulation Check) โดยนำข้อมูลที่ได้จากภาคสนามและข้อมูลจากงานเอกสาร งานวิจัยที่
เกี่ยวข้องมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกันระหว่าง เวลา สถานที่ บุคคล และเนื้อหาที่ได้ นำผลวิจัยมา
ปรึกษากับอาจารย์ที่ปรึกษาและนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นลักษณะการเขียนรายงานการ
วิจัยเชิงบรรยาย ซึ่งมีวิธีการดังนี้

5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation Check) ผู้วิจัยใช้การ
ตรวจสอบโดยอาศัยแหล่งข้อมูลด้านบุคคล กิจกรรม วัน เวลา และสถานที่ หมายความว่า การใช้
ช่วงระยะเวลาที่แตกต่างกันในการเข้าไปเก็บข้อมูล เช่น เช้า สาย เย็น นอกจากนั้นยังต้องใช้ระยะ
เวลาที่ยาวนาน คือทิ้งไประยะหนึ่งแล้วจึงกลับเข้าไปเก็บข้อมูลเดิมซ้ำอีกครั้ง ในแหล่งสถานที่และ
บุคคลซึ่งในการตรวจสอบแบบนี้ ผู้วิจัยสามารถกระทำได้โดยการสนทนาพูดคุย ทั้งต่างบุคคล
เวลา และต่างสถานที่ ซึ่งในการหาคำตอบในแต่ละเรื่อง แต่ละประเด็น ผู้วิจัยจะสนทนาสอบถาม
จากบุคคลหลายกลุ่ม ที่มีการรวมตัวกันในสถานที่ต่าง ๆ กิจกรรมที่ต่างกันในการสนทนา บางครั้ง
ถึงแม้จะเป็นต่างกลุ่มต่างกิจกรรมก็อาจเป็นบุคคลเดียวกันที่ให้ข้อมูลก็ได้

5.2 การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการรวบรวมข้อมูล (Methodological
Triangulation Check) ผู้วิจัยได้ใช้การสังเกตทั้งที่มีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในกิจกรรมควบคู่กับ
การซักถาม สัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากขั้นตอนที่ 1 แล้ว ยังได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร

ของกลุ่มและชุมชนที่ทำได้ประกอบด้วย และยังได้นำเอาข้อมูลที่ได้รับมาทั้งหมด ไปตรวจสอบกับ ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-informants) ในกลุ่มและชุมชนอีกครั้งหนึ่ง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำเอาข้อมูลที่ได้รับการตรวจสอบแล้วจากเอกสาร การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ การสังเกต การจดบันทึก มาวิเคราะห์ แยกแยะจัดเป็นหมวดหมู่ จนกระทั่งสิ้นสุดในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม และเมื่อได้เนื้อหาสาระครบถ้วน สมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยครั้งนี้แล้ว จึงเขียนรายงานการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลตามประเด็นในกรอบแนวคิดที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

6.1 การจัดระบบข้อมูลทางด้านการรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อม โดยการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่

1) กระบวนการเกิดกลุ่มซึ่งมีปัจจัยที่ทำให้เยาวชนรวมตัวกัน ได้แก่ บริบทชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม ครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ และความ เป็นเครือข่าย ที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ และมีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่ม ในดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อม ด้วยกระบวนการและรูปแบบของกลุ่มในการจัดการสิ่งแวดล้อม

2) กระบวนการและรูปแบบการดำเนินกิจกรรม การจัดการสิ่งแวดล้อม ที่เป็นผลมาจากการเรียนรู้อันนำไปสู่การรวมกลุ่ม จากอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งได้แก่ บริบทด้าน สิ่งแวดล้อม สังคมวัฒนธรรม ครอบครัว การได้รับการสนับสนุนจากองค์กรต่าง ๆ และความเป็น เครือข่าย ที่ก่อให้เกิดศักยภาพในการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จริม

ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของปัจจัยดังกล่าวรวมทั้งแหล่งข้อมูล ต่าง ๆ ทั้งในหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและองค์กรพัฒนาเอกชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลโดยกระทำไปพร้อม ๆ กันตลอดเวลาที่ดำเนินการวิจัย คือ หลังจากผู้วิจัยเก็บ ข้อมูลได้เสร็จในแต่ละวัน จะกลับมาบันทึกอย่างละเอียด พร้อมกับจัดหมวดหมู่ของข้อมูลในด้าน ต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ประวัติความเป็นมาของชุมชน และกลุ่ม โครงสร้างทางสังคมของ ชุมชน ผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ข้อมูลตามประเด็นดังกล่าว พร้อมกับวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกันทุกครั้ง

6.2 การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เป็นการอธิบายข้อมูลโดยการพรรณนา ข้อมูลที่ได้ จะถูกจัดออกเป็นหมวดหมู่ตามปัจจัยที่กำหนด และหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมกลุ่มในการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชน ที่ส่งผลต่อศักยภาพของ

กลุ่มเยาวชนในกระบวนการและรูปแบบของกิจกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชน ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลทุกครั้งเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลที่ถูกต้อง และครบถ้วนสมบูรณ์ตามประเด็นที่ต้องการ ถ้าเห็นว่าข้อมูลที่ทำการวิเคราะห์ยังไม่เพียงพอก็จะเก็บข้อมูลมาวิเคราะห์ซ้ำอีก ทั้งนี้เนื่องจากพื้นฐาน ระบบคิด ความรู้ความเข้าใจรวมทั้งประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่ผ่านมาของผู้ให้ข้อมูลหลักนั้นมีความแตกต่างกัน จึงต้องใช้ความพยายามในบางประเด็นอย่างค่อยเป็นค่อยไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง

ดังนั้น การวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัย จึงวิเคราะห์กลับไปกับการเก็บรวบรวมข้อมูลในแต่ละครั้ง และข้อมูลที่ได้รับจากการวิเคราะห์ทั้งหมด ผู้วิจัยได้นำมาสังเคราะห์เป็นภาพรวมของศักยภาพของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน ทั้งในด้านปัจจัยของการรวมกลุ่ม กระบวนการและรูปแบบในการดำเนินการจัดการสิ่งแวดล้อมของเยาวชนที่ก่อให้เกิดศักยภาพของการจัดการสิ่งแวดล้อมของกลุ่มเยาวชนฮักแม่จรม